

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ
БАГАТОРІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В
КОМАНДНИХ СПОРТИВНИХ ІГРАХ

Мітова Олена

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

DOI: 10.32540/2071-1476-2022-2-140

Annotations

Introduction and purpose of the study. The effectiveness of improving the control system depends on taking into account and analyzing the accumulated practical experience and theoretical knowledge in Olympic sports as a whole, and in team sports directly. The analysis of scientific data on issues of control in team sports shows that a large body of scientific knowledge is not combined into an integral system in which control is organically interconnected with the stages of long-term training, periods of the annual cycle, level of qualification, age characteristics of athletes, playing roles and social status in the team. The above mentioned significantly complicates the implementation of this knowledge in sports practice. In connection with this, the development of the concept of the formation of the control system in the process of long-term training in team sports games is an urgent issue of sport science.

The aim of the research is to scientifically substantiate the concept of the formation of the control system in team sports games in the process of long-term training.

Material and methods: analysis of special, scientific and methodological literature, pedagogical observation, generalization of practical experience of trainers, systematization, system method, complex method.

Research results. The concept presented by us can ensure the improvement of the management efficiency of the entire system of long-term training of athletes in team games sports. The generalization of the results of the study made it possible to formulate the main basic provisions about the system of control of athletes in the process of long-term training in team sports games; to form a system of scientific knowledge based on the improvement of the system of control of athletes at various stages of long-term training, which will allow in practice to increase the effectiveness of management of the training process.

Conclusions. The concept of forming a control system in the process of long-term training in team sports games, which contains 4 components, has been developed. The application of it will allow in practice to systematically and comprehensively conduct control in team sports games, taking into account the regularities of the development of sports games and the process of training athletes.

Keywords: concept, control system, team sports games.

Анотація

Вступ і мета дослідження. Ефективність удосконалення системи контролю залежить від урахування та аналізу накопиченого практичного досвіду та теоретичних знань в олімпійському спорті в цілому, та в командних видах спорту безпосередньо.

Проведений аналіз наукових даних з питань контролю у командних спортивних іграх свідчить про те, що великий масив наукових знань не об'єднаний у цілісну систему, в якій органічно взаємопов'язані контроль з етапами багаторічної підготовки; періодами річного циклу; рівнем кваліфікації, віковими особливостями спортсменів; ігровими амплуа та соціальним статусом у команді.

Вищезазначене суттєво ускладнює реалізацію цих знань у спортивній практиці. У зв'язку з чим, роз-

робка концепції формування системи контролю у процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх є актуальним питанням спортивної науки.

Мета дослідження – науково обґрунтувати концепцію формування системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічної підготовки.

Матеріал і методи: аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, узагальнення практичного досвіду тренерів, систематизація, системний метод, комплексний метод.

Результати дослідження. Пропонована нами концепція може забезпечити підвищення ефективності керування всією системою багаторічної підготовки спортсменів у командних ігрових видах спорту. Узагальнення результатів дослідження дозволили сформулювати основні базові положення про систему контролю спортсменів у процесі багаторічної підготовки в командних спортивних іграх; сформувати систему наукових знань на основі вдосконалення системи контролю спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки, що дозволить на практиці підвищити ефективність управління тренувальним процесом.

Висновки. Розроблено концепцію формування системи контролю в процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх, що містить 4 складові; застосування концепції дозволить на практиці системно та комплексно проводити контроль у командних спортивних іграх з урахуванням закономірностей розвитку спортивних ігор та процесу підготовки спортсменів.

Ключові слова: концепція, система контролю, командні спортивні ігри.

Вступ. Одним із сучасних напрямків вдосконалення підготовки спортсменів є створення раціональної системи управління тренувальним процесом на основі об'єктивізації знань про структуру змагальної діяльності та підготовленості з урахуванням як загальних закономірностей становлення спортивної майстерності в ігрових видах спорту, так й індивідуальних можливостей спортсменів [1, 13].

Управління та контроль в системі підготовки спортсменів як сукупність знань в останні два десятиліття інтенсивно розроблялися. Це обумовлено проявом загальної тенденції й об'єктивізації системи підготовки спортсменів, впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, використанням можливостей загальнонаукових дисциплін – кібернетики, системного підходу, дослідження операцій та інших, пошуку резервів удосконалення системи підготовки спортсменів [2, 4, 6, 10, 12].

Принципово важливим моментом інтеграції знань при формуванні системи контролю підготовки спортсменів, що визначає її цілісність та перспективи практичної реалізації, є наявність всього обсягу органічно взаємозалежних знань, необхідних тренеру в процесі управління підго-

товкою спортсменів. Відсутність будь-якого елементу знань або взаємозв'язку між різними елементами негативно позначається на можливості практичної реалізації всього масиву знань [10, 12].

Ефективність вдосконалення системи контролю залежить від урахування та аналізу накопиченого практичного досвіду та теоретичних знань в олімпійському спорті в цілому, та в командних видах спорту безпосередньо [6, 7, 12, 16].

Командні спортивні ігри як окрема категорія спортивної практики, мають певну специфіку, до якої в першу чергу слід віднести такі особливості:

- характер гри: постійна зміна ігрових ситуацій, яка пов'язана зі зміною розташування гравців своєї команди і команди суперника, зі зміною місцезнаходження м'яча відносно гравців своєї команди і команди суперника в умовах постійної варіабельності просторово-часових характеристик, швидкості і траєкторії пересування гравців і польоту м'яча;

- відсутність чітких часових обмежень спортивного поєдинку в командних спортивних іграх;

- варіативність складу ігрових дій і переміщень в умовах складнопрогнозованих змін ігрових ситуацій;

- великий діапазон зміни фізичних і психічних зусиль, змагальних навантажень;

- нестандартне співвідношення періодів навантаження і відпочинку [2, 14, 15, 16].

Проведений аналіз наукових даних з питань контролю у командних спортивних іграх [2, 3, 4, 12, 17] свідчить про те, що великий масив наукових знань не об'єднаний у цілісну систему, в якій органічно взаємопов'язані контроль з етапами багаторічної підготовки; періодами річного циклу; рівнем кваліфікації, віковими особливостями спортсменів; ігровими амплуа та соціальним статусом у команді.

Вищезазначене суттєво ускладнює реалізацію цих знань у спортивній практиці. У зв'язку з цим розробка концепції формування системи контролю в процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх є актуальним питанням спортивної науки.

Гіпотеза дослідження передбачає, що концепція формування системи контролю в процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх на основі сучасних тенденцій тренувальної та змагальної діяльності й специфічних умов перебування гравців у команді дозволить підвищити ефективність контролю та по-

дальшої корекції тренувального процесу й змагальної діяльності з урахуванням завдань стадій та етапів багаторічної підготовки й, на цій основі, підвищить ефективність проведення контролю та покращить загальний стан управління багаторічною підготовкою спортсменів, які спеціалізуються в ігрових видах спорту.

Мета дослідження – науково обґрунтувати концепцію формування системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічної підготовки.

Матеріал і методи: аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, узагальнення практичного досвіду тренерів, систематизація, системний метод, комплексний метод.

Результати. Обґрунтування концепції формування системи контролю в процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх базувалось на узагальненні даних.

У світовій практиці розробки концепцій розв'язання важливих соціальних завдань традиційно прийнято розпочинати з виявлення вихідного стану системи, яка потребує вдосконалення.

В ході аналізу науково-методичної літератури і практичного досвіду нами виявлено, що сьогодні контроль як сукупність різноманітних заходів, які проводяться для оцінки стану спортсменів різної кваліфікації, оцінки змісту навчально-тренувального процесу, носить визначений характер, але спирається на закономірності.

Окрім того, для всіх різновидів командних спортивних ігор, незалежно від їх місця в системі олімпійського, професійного або неолімпійського спорту, характерні загальні закономірності проведення контролю, його організація, етапність, види, система тестів, критерії оцінки тощо. Але залежно від того, з яким контингентом спортсменів працює

тренер, в якому з різновидів командних спортивних ігор спеціалізуються спортсмени, контроль буде матиме більш прикладний і специфічний характер, з урахуванням вікових особливостей, структури і змісту змагальної діяльності, тривалості гри тощо.

Якщо зупинитися на олімпійських видах спортивних ігор (футбол, баскетбол, волейбол, гандбол та ін.), то тут спостерігається чіткий розподіл значимості та спрямованості контролю. Якщо в дитячо-юнацькому спорті контроль більш спрямовано на визначення видів підготовленості спортсменів, то в спорті вищих досягнень – для визначення можливостей спортсменів при формуванні складу команди і контроль, як супровідний захід, спрямований на визначення показників функціональних можливостей, фізичного здоров'я, психічного стану, техніко-тактичної та інтегральної підготовленості збірних команд країни і клубних команд.

Отже, розгляд наукових даних, накопичених у теорії та методиці спортивної підготовки, свідчить про великий обсяг як теоретичного, так і експериментального матеріалу з різних видів контролю в олімпійському спорті та у командних спортивних іграх зокрема. Слід відзначити, що уявлення про систему контролю постійно змінювалось залежно від тенденцій розвитку спорту.

У той же час, аналіз нормативних документів в юнацькому спорті свідчить про застарілість чинних навчальних програм для командних спортивних ігор (рік видання 1999-2019) та про невідповідність сучасним тенденціям розвитку цих видів спорту [3, 6, 9].

Так, у вітчизняних навчальних програмах для ДЮСШ виявлено, що в контролі різних сторін підготовленості пропонуються однакові тести для всіх вікових груп з 12 до 17 років, відмінності спостерігаються лише в оцінці показ-

ників. Крім того, визначено такі недоліки:

- застаріла методика педагогічного контролю у порівнянні з провідними країнами;

- необґрунтовані наукові підходи до комплексного контролю юних спортсменів з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дітей;

- відсутність науково обґрунтованої системи нормативних оцінок інтегральної підготовленості (не всі фізичні якості контролюються відповідно до сенситивних періодів, відсутність тестів на захисні дії, оперативне мислення тощо);

- недостатній контроль психічного стану, розвитку морально-вольових та інтелектуальних якостей спортсменів, а також теоретичних знань;

- відсутність адміністративного контролю з боку федерацій тощо [3, 6].

Результати проведеного нами анкетування з тренерами, які спеціалізуються у командних спортивних іграх, також підтвердили незадовільний стан методичного та практичного забезпечення контролю сьогодні в українській системі підготовки.

Тренери зазначили, що комплекс тестів з різних видів підготовленості потребує вдосконалення:

- відповідно до вікових особливостей,

- сенситивних періодів розвитку рухових якостей,

- психологічних і психомоторних відмінностей особистості гравців,

- особливостей змагальної діяльності,

- сучасних тенденцій комплексного контролю у світі, що дозволить фахівцям отримати більш детальну інформацію про стан готовності спортсменів і вдосконалити навчально-тренувальний процес на основі підходів диференціації та індивідуалізації [6].

Особливої значущості набу-

ває необхідність розробки тестів або контрольних вправ для групи гравців або для всієї команди. Окрім того, виникає потреба у науковому обґрунтуванні критеріїв оцінювання підготовленості під час проведення контрольних ігор. Дані критерії повинні бути узгоджені з завданнями етапу багаторічної підготовки або року навчання та відповідати навчальному матеріалові, що було засвоєно протягом означеного етапу (мезоциклу, періоду тощо).

В ході аналізу наукових праць виявлено, що характерними ознаками, які повинні підпадати під контроль у командних спортивних іграх, з урахуванням вікових відмінностей й залежно від ігрового амплуа, є:

- показники техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності;
- рухова діяльність протягом гри (кількість переміщень, стрибків, прискорень та ін.);
- рівень технічної, фізичної (загальної та спеціальної), тактичної, теоретичної, психологічної підготовленості;
- обсяг та інтенсивність тренувального та змагального навантаження;
- рівень взаємовідносин та соціального статусу гравців у команді;
- особливості жіночого організму;
- антропометричні показники фізичного розвитку; стан функціональних систем;
- психофізіологічні особливості [3, 12].

Окрім того, проведений нами ретроспективний аналіз свідчить про те, що підґрунтям для вдосконалення системи контролю у командних спортивних іграх є фундаментальні праці спортивних науковців, що присвячені контролю в олімпійському спорті [6].

Уявлення про те, що система контролю в процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх повинна бути представлена у вигляді цілісної системи,

знайшло відображення в пропонуваній концепції формування системи контролю в процесі багаторічного вдосконалення у командних спортивних іграх.

Концепція формування цілісного знання про систему контролю спортсменів у командних спортивних іграх у процесі багаторічної підготовки являє собою складну, цілеспрямовану, динамічну систему теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про цілісне педагогічне знання, що базується на комплексному, системному, синергетичному, індивідуальному, диференційованому, особистісно-діяльнісному підходах.

Для обґрунтування основних положень ми визначили, що в умовах зростання конкуренції на спортивній арені на перший план вийшли постійне зростання обсягів та інтенсивності тренувального та змагального навантажень, які істотно перевищують ресурси адаптаційних можливостей організму людини. Необхідність тривалої підготовки до досягнення високого спортивного результату у командних спортивних іграх вимагає особливої уваги до спортивного резерву, який складають діти і підлітки, які, окрім цілеспрямованої та методичної підготовки до змагань з суперником, повинні постійно долати внутрішньоконандний відбір до основного складу команди, змагатися за право виходити на поле або ігровий майданчик тощо.

У той же час, відсутність належної матеріально-технічної бази для організації заходів контролю у вітчизняних дитячо-юнацьких ДЮСШ, які спеціалізуються у командних спортивних іграх, є однією з головних проблем підготовки українського резерву. Так, у більшості національних секцій та ДЮСШ юні гравці не мають необхідних умов для занять: відсутні якісні програми тестування, комп'ютерні пристрої для фіксації показників;

тренери отримують недостатньо інформації щодо стану спортсменів. Окремо слід відзначити відсутність різноманітного обладнання для наукового забезпечення контролю різних видів підготовленості та впливу навантаження на організм спортсменів. Такий стан речей є наслідком недостатнього державного фінансування. Зрозуміло, що зазначені недоліки суттєво впливають на якість процесу багаторічної підготовки спортивного резерву. У зв'язку із цим достатньо актуальним є вивчення та використання у вітчизняній практиці підготовки гравців зарубіжного досвіду, пов'язаного зі створенням матеріально-технічної бази в системі контролю.

Це дозволяє стверджувати, що сучасній системі спортивної підготовки властиві серйозні недоліки, перш за все, методичного, організаційного та етичного характеру. В реаліях сьогодення, наприклад, тренеру все важче доводиться справлятися з організацією навчально-тренувального та змагального процесів без належного рівня організації контролю за допомогою помічників тренера та наукових фахівців, комплексних наукових груп, науково-дослідних інститутів. У зв'язку з цим особливою значущістю набуває пошук інноваційних підходів, а також використання зарубіжного та вітчизняного досвіду з метою вдосконалення системи контролю у командних спортивних іграх, яка б не тільки сприяла корекції навчально-тренувального процесу, а й дозволяла регулювати фізичний та психічний стан спортсменів без негативного впливу на їх здоров'я.

Отже, пропонується нами концепція може забезпечити підвищення ефективності керування всією системою багаторічної підготовки спортсменів у командних ігрових видах спорту.

Дана концепція формування системи контролю в процесі бага-

торічної підготовки у командних спортивних іграх складалася з чотирьох складових (рис. 1.):

- I – Умови раціонального функціонування системи контролю в командних спортивних іграх у процесі багаторічної підготовки;
- II – Методологічна основа забезпеченості системи контролю спортсменів;
- III – Організаційна основа, що полягає в інтенсифікації розвитку спортивної науки і технології за пріоритетними напрямками;
- IV – Принципи здійснення контролю ефективності підготовки спортсменів у командних спортивних іграх.

1. Раціональне функціонування системи контролю в командних спортивних іграх у процесі багаторічної підготовки можливе при:

- взаємодії всієї системи дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень відповідно до сучасних досягнень науки і практики;
- урахування закономірностей проведення контролю для підвищення його ефективності в інтересах як вдосконалення процесу підготовки спортсменів, так і збереження їх фізичного та психічного здоров'я;
- забезпеченні всіх етапів багаторічного вдосконалення рівною увагою щодо необхідного матеріально-технічного, фінансового, кадрового, науково-методичного та медичного супроводження;
- суворому розподілі функцій і можливостей різних державних і громадських організацій у вирішенні завдань контролю стану фізичного та психічного здоров'я, тренувальних і змагальних навантажень, підготовленості спортсменів, техніко-тактичних показників змагальної діяльності;
- забезпеченні оптимального співвідношення кількості інформативних тестів на різних етапах багаторічного вдосконалення, що передбачає постійне уявлення

про стан спортсмена, стан групи спортсменів, а також команди в цілому, залежно від завдань етапу багаторічної підготовки, періоду річного циклу; рівня кваліфікації команди, ігрового амплуа гравців;

- створенні організаційних і методичних умов для зручного та ефективного контролю й подальшого аналізу стану спортсменів з метою виявлення позитивних і негативних сторін підготовленості, з подальшою корекцією різних видів підготовки і більш ефективного розподілу функціональних обов'язків у команді під час тренувального процесу та протягом матчу, реалізації їх індивідуальних можливостей у змагальній спортивній діяльності, орієнтованої на максимальні досягнення.

2. Методологічною основою забезпечення системи контролю спортсменів у командних спортивних іграх на різних етапах багаторічної підготовки є дотримання наступних принципів:

- мінімізація педагогічних, психологічних та організаційних помилок у процесі багаторічного, етапного, оперативного та поточного видів контролю;
- урахування чинників, що впливають на ефективність зма-

гальної діяльності залежно від етапу багаторічної підготовки, періоду річного циклу підготовки;

- урахування змісту навчального матеріалу при підборі методів і засобів контролю: «чому навчаємо, те й контролюємо».
- урахування сенситивних періодів розвитку фізичних якостей спортсменів, провідних для командних спортивних ігор;
- урахування гендерних відмінностей у процесі контролю та критеріїв оцінювання ефективності тренувальної та змагальної діяльності спортсменів;
- урахування ігрового амплуа;
- урахування взаємодії групи гравців, які одночасно беруть участь у грі на майданчику, полі, льоду тощо;
- урахування соціометричного статусу в команді;
- забезпечення всього змісту навчального матеріалу, що запланований навчальною програмою ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ або команди, методами контролю та шкалами оцінювання відповідно до етапу підготовки та періоду річного циклу підготовки (наприклад, такі сторони підготовленості, як теоретична, тактична, інте-

Рис. 1. Складові концепції формування системи контролю в процесі багаторічної підготовки в командних спортивних іграх

гральна тощо);

- оптимізації обсягів та інтенсивності тренувальних і змагальних навантажень;

- профілактики травм, фізичних і психічних захворювань, перетренованості у періоди інтенсивної підготовки та участі у змаганнях.

3. Організаційною основою є інтенсифікація розвитку спортивної науки і технології за пріоритетними напрямками:

- пошук нових методів і методик контролю різних сторін підготовленості спортсменів у командних спортивних іграх відповідних етапу багаторічної підготовки;

- вдосконалення методів контролю та системи оцінювання за трьома напрямками, тобто не тільки для одного окремого гравця, але й для групи гравців, з урахуванням різних ознак, притаманних специфіці тренувальної та змагальної діяльності у командних спортивних іграх, а також для команди як окремого об'єкту контролю, а не як сумарного показника середніх показників гравців;

- вдосконалення методів контролю та системи оцінювання на основі комп'ютерних технологій;

- формування ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення проведення контролю в дитячо-юнацькому, резервному спорті та спорті вищих досягнень;

- удосконалення системи підготовки і перепідготовки кадрів у спортивних іграх на основі цілеспрямованої стимуляції їх безперервної освіти і самоосвіти, формування потреби в джерелах систематичної інформації про інноваційні методи контролю;

- створення зручної для тренерів інфраструктури науково-технічного забезпечення підготовки збірних команд та їх резерву на базі багатоцільових і спеціалізованих за видом командних спортивних ігор комплексних наукових груп;

- удосконалення навчальних програм для ДЮСШ та СДЮСШОР щодо контролю різних сторін підготовленості, залежно від вікових особливостей, сенситивних періодів, ігрового амплуа;

- забезпечення всіх сторін підготовленості інформативними методами контролю відповідно до сучасних тенденцій розвитку командних ігрових видів спорту.

4. Контроль ефективності підготовки спортсменів у командних спортивних іграх здійснюється на основі таких принципів:

- концентрація зусиль вчених і фахівців на вдосконаленні методів і заходів щодо організації та проведення різних видів контролю з метою коригування навчально-тренувального та змагального процесів;

- зміцнення та розвиток інфраструктури забезпечення системи контролю на всіх етапах багаторічної підготовки.

Дискусія. Головне призначення концепції полягає в інтеграції певного масиву знання, у прагненні використовувати його для пояснення, пошуку закономірностей. Більшість науковців [11, 12, 13, 17] у своїх працях пропонували різні концепції, які стосувались таких наукових проблем спортивної підготовки, як: управління системою підготовки спортсменів, відбору спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки у олімпійському спорті, контролю у гандбольних командах високої кваліфікації та ін.

Зокрема, В.В. Приходьком [11] науково обґрунтовано концепцію управління сучасною системою підготовки спортсменів, у тому числі спортсменів у командних спортивних іграх. Автором запропоновано управління видами спорту залежно від пріоритетності розвитку у конкретному регіоні.

В.О. Тищенко [12, 17] у своїх працях науково обґрунтувала концепцію системи контролю команд високої кваліфікації в гандболі.

Авторкою наголошується на тому що, головний фокус проблеми контролю у командних спортивних іграх, й у гандболі зокрема, перебуває в площині ефективного управління тренувальним процесом, об'єктивною, своєчасною інформацією про стан спортсменів, виявлення причинно-наслідкових зв'язків у системі тренування, ефективні корегувальні дії для досягнення кінцевого результату – оптимального рівня готовності спортсменів. У зв'язку з цим, велика увага повинна приділятися ефективному добору і взаємозв'язку засобів і методів комплексного контролю для оцінки стану спортсменів. А система контролю повинна представляти собою модель із взаємопов'язаних, взаємопроникних і рухливих підсистем.

О.А. Шинкарук [13] запропоновано концепцію формування системи відбору спортсменів та їх орієнтації у процесі багаторічного вдосконалення. Дана концепція може забезпечити стабільність розвитку системи підготовки на основі використання принципово нових підходів до формування системи багаторічної підготовки, відборі та орієнтації й реалізації її на практиці.

Система контролю, яку передбачає запропонована нами концепція, може розглядатися як взаємозалежний багаторічний і багатоаспектний процес, який спрямовано на максимальну реалізацію індивідуальних можливостей спортсменів і команд у цілому, що узгоджується із законом України «Про фізичну культуру і спорт», з положеннями: «Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту», Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках, програми розвитку баскетболу в Україні на 2021-2025 рр., «Програми Президента України з побудови льодових арен», а також стратегії розвитку

хокею в Україні на 2021-2033 рр. за ініціативи президента ФХУ Георгія Зубка та Міжнародної федерації хокею із шайбою та ін., згідно з якими повинні вирішуватися завдання вдосконалення системи підготовки і максимальної реалізації здібностей обдарованої молоді в дитячо-юнацькому, резервному спорті та у спорті вищих досягнень [6].

Проведені дослідження спільно з О.М. Івченко [3], В.В. Матяш [5], В.М. Онищенко [9] дозволили експериментально впровадити систему контролю на етапах початкової та попередньої базової підготовки у таких командних спортивних іграх, як футбол і баскетбол.

Отже, запропонована нами концепція формування системи контролю у командних спортивних іграх надала можливість тренерам змінити своє ставлення до різних

заходів контролю у командних спортивних іграх. Окрім того, використовувати методи і засоби контролю, що наближені до умов змагальної діяльності у командних спортивних іграх, які обумовлені правилами змагань, специфічними особливостями конкретного ігрового виду спорту, виконанню контрольних вправ або тестів не тільки індивідуально, а й разом з партнерами у групах або команді. Такий підхід дозволив покращити результативність, оптимальність і керованість, і, головне, підвищити мотиваційну значущість гравців для участі у всіх заходах контролю.

Висновки:

1. Узагальнення результатів дослідження дозволили сформулювати основні базові положення про систему контролю спортсменів у процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх; сформувати систему наукових знань на

основі вдосконалення системи контролю спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення, що дозволить на практиці підвищити ефективність управління тренувальним процесом.

2. Розроблено концепцію формування системи контролю в процесі багаторічної підготовки у командних спортивних іграх, що містить 4 складові; застосування якої дозволить на практиці системно та комплексно проводити контроль у командних спортивних іграх з урахуванням закономірностей розвитку спортивних ігор та процесу підготовки спортсменів.

Перспективи подальших досліджень полягають у науковому обґрунтуванні та експериментальній розробці технології реалізації системи контролю у командних спортивних іграх у процесі багаторічної підготовки.

Література

1. Бубка С.Н., Булатова М.М., Гуніна Л.М. та ін. (2021). Система олімпійської підготовки: основи менеджменту. Під ред. С.Н. Бубки, В.М. Платонова. К.: Перша друкарня. 620 с.
2. Дорошенко Э.Ю. (2013). Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх [монография]. Запорожье, 436 с.
3. Івченко О.М. (2019). Комплексний контроль підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки [дисертація]. Дніпро. 327 с.
4. Костюкевич В. М., Врублевський Є.П., Вознюк Т.В. [та ін.]. (2017). Теоретико-методичні основи контролю у фізичному вихованні та спорті [монографія]. За заг. ред. В.М.Костюкевича. Вінниця ТОВ «Планер», 191 с.
5. Митова Е., Матяш В. (2016). Совершенствование технической подготовки футболистов на основе контроля дискриминативных признаков при выполнении сочетаний приемов в игре. Наука в олимпийском спорте. № 2. С 45-50.
6. Мітова О.О. (2021). Теоретико-методичні основи контролю в командних спортивних іграх в процесі багаторічного вдосконалення. дис. доктора. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01. НУФВСУ. К, 595 с.
7. Мітова О.О. (2016). Концепція формування сис-

References

1. Bubka S.N., Bulatova M.M., Gunina L.M. & other. (2021). Olympic training system: management basics. 620 s.
2. Doroshenko E.Yu. (2013). Management of technical and tactical activities in team sports games [monografiya]. Zaporozh'e, 436 s. (in Russian).
3. Ivchenko O.M. (2019). Comprehensive control of preparation of basketball players at the stage of early basic training [disertatsiya]. Dnipro; 327 s. (in Ukrainian).
4. Koštyukevich V. M., Vrublevs'kii Є.P., Voznyuk T.V. [ta in.]. (2017). Theoretical and methodological foundations of control in physical training and sports [monografiya]. Za zag. red. V.M.Koštyukevicha. Vinnitsya TOV «Planer», 191 s. (in Ukrainian).
5. Mitova E., Matyash V. (2016). Improving the technical training of football players based on the control of discriminatory features when performing combinations of techniques in the game. Nauka v olimpiiskom sporte.;2:45-50. (in Russian).
6. Mitova O.O. (2021). Theoretical and methodical bases of control in team sports games in the process of long-term improvement. dis. doktora. nauk z fiz. vikhovannya i sportu: 24.00.01. NUFVSU. K, 595 s. (in Ukrainian).
7. Mitova O. (2016). The concept of forming a control system in the process of multi-year improvement

- теми контролю в процесі багаторічного удосконалення у командних спортивних іграх. Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура спорт та здоров'я нації. № 1. С. 353-359.
8. Овчаренко С, Мітова О. (2017). Проблеми контролю у футболі в зв'язку з сучасними тенденціями його розвитку. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. № 3(22) С. 371-378.
 9. Онищенко В.М. (2017). Структура та зміст навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом [дисертація]. Дніпро. 265 с.
 10. Платонов В. Н. (2015). Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. К.: Олимпийская литература. Кн. 2. 752 с.
 11. Приходько В.В. (2018). Концепція управління сучасною системою підготовки спортсменів: монографія. Дніпро. 464 с.
 12. Тищенко В.О. (2016). Концепція системи контролю команд високої кваліфікації в гандболі. Вісник Запорізького національного університету. № 2. С.161-169.
 13. Шинкарук О.А. (2012). Концепция формирования системы подготовки, отбора спортсменов и их ориентации в процессе многолетнего совершенствования. Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків. № 12. С. 144-148.
 14. Giorgio Gandolfi. (2020). NBA Coaches Playbook. Techniques, tactics, and teaching points. Human Kinetics. 344 p.
 15. Mondoni M. (2020). General guidelines of minibasketball. Italy, Roma, 120 p.
 16. Sushko R, Vysochina N, Vorobiova A, Doroshenko E, Paštuhova V, Vysochin F. (2019). Psychological selection in game sports on the basketball example. Journal of Physical Education and Sport. – №19(3): 250 С. 1708-1714.
 17. Tyshchenko V, Lisenchuk G, Odynets T, Cherednichenko I, Lytvynenko, Boretska N, Semeryak Z. (2019). The concept of building control for certain components of the system for training handball players. Journal of Physical Education and Sport. №19(4):1380-1385. DOI:10.7752/jpes.2019.s4200
 8. Ovcharenko S., Mitova O. (2017). Problems of control in football in connection with modern trends in its development. Fizichna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsii. №3(22). S. 371-378. (in Ukrainian).
 9. Onyshchenko V.M. (2017). The structure and content of the training process for children aged 6-7 years during the first year of taking up a mini-basketball. [dysertatsiia]. Dnipro. 265s. (in Ukrainian).
 10. Platonov V. N. (2015). The system of training athletes in Olympic sports. General Theory and Its Practical Applications: A Textbook [for coaches]: v 2 kn. K.: Olimpiiskaya literatura. Kn. 2. 752 s. (in Russian).
 11. Prihodko V. V. (2018). The concept of managing a modern system of training athletes. [monografiya]. 464 s. (in Ukrainian).
 12. Tyshchenko V.O. (2016) The concept of the control system of highly qualified teams in handball. Visnik Zaporizkogo nacionalnogo universitetu. # 2. S. 161-169. (in Ukrainian).
 13. Shynkaruk O.A., (2012). The concept of formation of a training system, selection of athletes and their orientation in the process of multi-year improvement. Pedagogika, psihologiya ta medikobiologichni problemi fizicheskogo vospitaniya i sportu. #12. S. 144-148. (in Ukrainian).
 14. Giorgio Gandolfi. (2014). NBA Coaches Playbook. Techniques, tactics, and teaching points. Human Kinetics. 344 p.
 15. Mondoni M. (2021). General guidelines of minibasketball. Italy, Roma, 120 p. (in Italian).
 16. Sushko R, Vysochina N, Vorobiova A, Doroshenko E, Paštuhova V, Vysochin F. (2019). Psychological selection in game sports on the basketball example. Journal of Physical Education and Sport. №19(3):250:1708-1714.
 17. Tyshchenko V, Lisenchuk G, Odynets T, Cherednichenko I, Lytvynenko, Boretska N, Semeryak Z. (2019) The concept of building control for certain components of the system for training handball players. Journal of Physical Education and Sport. №19(4):1380-1385. DOI:10.7752/jpes.2019.s4200

Мітова Олена

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: elenamitova@ukr.net, тел. +38(067)2660945
<https://orcid.org/0000-0002-4309-9261>